

Cyflwynwyd yr ymateb hwn i ymgynghoriad y [Pwyllgor Plant, Pobl Ifanc ac Addysg ar Flaenoriaethau'r Chweched Senedd](#)

This response was submitted to the [Children, Young People and Education Committee](#) consultation on [Sixth Senedd Priorities](#)

CYPE SP 37

Ymateb gan: Claire Furlong, Dirprwy Brif Weithredwr a Phennaeth Gweithrediadau, Llenyddiaeth Cymru

Response from: Claire Furlong, Deputy CEO & Head of Operations, Literature Wales

Beth yn eich barn chi yw'r prif flaenoriaethau neu'r materion y dylai'r Pwyllgor eu hystyried yn ystod y Chweched Senedd? Os oes modd, nodwch eich barn o ran sut y gallai'r Pwyllgor fynd i'r afael â hyn.

What do you consider to be the main priorities or issues that the Committee should consider during the Sixth Senedd? Where possible, please set out your view about how the Committee could address them.

Thema 1: Addysg oedran ysgol | Theme 1: School-age education

Gyda gweithrediad y cwricwlwm newydd, mae'n hanfodol bod adnoddau cyffrous, diddorol a goleuedig i'n plant a'n pobl ifanc ymgysylltu â nhw. Rhaid bod amrywiaeth yn yr hyn y mae ein pobl ifanc yn ei ddarllen a'i astudio, gyda'r cwricwlwm yn cynrychioli cymunedau ledled Cymru.

Rhaid i fynediad at weithgareddau llenyddiaeth, fel rhan o'r cwricwlwm ac allgyrsiol, fod yn flaenoriaeth er mwyn grymuso, gwella a chyfoethogi bywydau ein cenedlaethau iau. Mae gan Llenyddiaeth Cymru hanes hir o gyflawni prosiectau o'r fath, gan gynnwys Bardd Plant Cymru a Children's Laureate Wales, ac fe fyddem yn croesawu cydweithiopellach gyda'r sector addysg i ddatblygu'r mentrau hyn ymhellach.

Rhaid i lyfrgelloedd ysgol croesawgar ac sydd wedi'u hariannu'n dda hefyd fod yn flaenoriaeth. Yng ngeiriau Eloise Williams, Children's Laureate Wales 2019-2021, "Rwyf wedi gweld gormod o ysgolion heb lyfrgelloedd neu gyda llyfrgelloedd sy'n cael eu hariannu gan gyflogau athrawon eu hunain. Dylai fod gan bob ysgol lyfrgell. Mae'n sylfaenol i ddatblygu meddylwyr annibynnol. Nid yw addysg yn ymwneud yn unig â'r hyn rydych chi'n ei wybod, mae'n ymwneud â sut rydych chi'n meddwl am yr

hyn rydych chi'n ei wybod ac mae darllen yn ein dysgu i feddwl dros ein hunain a ffyrdd i fynegi ein meddyliau. "

Mae llenyddiaeth yn cynnig ffordd hwyliog a diddorol i ddysgu Cymraeg, a bydd ein hymroddiad tuag at ddatblygiad y Gymraeg yn ein gweld ni'n hyrwyddo ymweliadau Bardd Plant Cymru mewn ysgolion traddodiadol di-Gymraeg i hyrwyddo ac annog defnydd o'r iaith.

With the implementation of the new curriculum, it is essential that there are exciting, interesting and enlightening resources for our children and young people to engage with. There must be diversity in what our young people read and study, with the curriculum representing communities across Wales.

Access to literature activities, as part of the curriculum and extra curricular, must be a priority in order to empower, improve and brighten the lives of our younger generations. Literature Wales has a track record of delivering such projects, including Bardd Plant Cymru and Children's Laureate Wales, and would very much welcome further collaboration with the education sector to develop initiatives further.

Well-funded and welcoming school libraries must also be a priority. In the words of Eloise Williams, Children's Laureate Wales 2019-2021, *"I've seen too many schools without libraries or with libraries which are funded by teachers' own salaries. All schools should have a library. It is fundamental to developing independent thinkers. Education is not just about what you know, it's about how you think about what you know and reading teaches us to think for ourselves and ways in which to express our thoughts."*

Literature offers an accessible and fun way into learning Welsh, and our dedication towards the development of the Welsh language will see us champion Bardd Plant Cymru visits in traditionally non-Welsh speaking schools to promote and encourage its use.

Thema 2: Addysg bellach ac addysg uwch | Theme 2: Further and higher education

Mae angen i bobl ifanc ystyried y sector llenyddiaeth fel opsiwn gyrfa hyfyw.

Mae angen deall pa mor werthfawr yw'r celfyddydau yng Nghymru, a bod pobl ifanc yn wybodus ac yn gallu ystyried y gwahanol lwybrau gyrfa sy'n bosibl yn y sector llenyddiaeth.

Mae angen cysylltiadau rhwng y sector AB/AU a'r sectorau llenyddiaeth a'r celfyddydau.

Yn aml, cyflwynir llenyddiaeth i bobl ifanc fel testun arholiad ac nid ffurf gelf gyffrous a hygyrch sy'n meithrin eu creadigrwydd, sgiliau cyfathrebu, empathi. Gallai cynnig cyfleoedd i ymgysylltu ag awduron mewn ysgolion a chymunedau rymuso pobl ifanc i ddod o hyd i'w lleisiau eu hunain a'u defnyddio.

Rydym wedi ymrwymo i weld mwy o lenyddiaeth yng Nghymru yn cael ei defnyddio mewn ystafelloedd dosbarth, ynghyd â mwy o ymweliadau awduron - i ddangos i bobl ifanc fod llenyddiaeth yng Nghymru yn fyw ac yn gyffrous.

Young people need to view the literature sector as a viable career option.

There needs to be an understanding of how valuable the arts are in Wales, and that young people are informed and can consider the different career paths possible within the literature sector.

There needs to be connections between the FE/HE sector and the literature and arts sectors.

Literature is often presented to young people as exam text and not an exciting and accessible artform that nourishes their creativity, communication skills, empathy. Offering opportunities to engage with writers within schools and communities could empower young people to find and use their own voices.

We are committed to see more Wales-based literature being used in classrooms, together with more author visits – to show young people that literature in Wales is alive and exciting.

Thema 3: Iechyd a lles, gan gynnwys gofal cymdeithasol (i'r graddau y maent yn ymwneud â phlant a phobl ifanc) | Theme 3: Health and well-being, including social care (as they relate to children and young people)

Dyma ychydig o bwyntiau o ymchwiliad yr Ymddiriedolaeth Llythrennedd Genedlaethol ar COVID-19, llythrennedd a llesiant:

<https://literacytrust.org.uk/information/what-is-literacy/covid-19-and-literacy/covid-19-literacy-and-wellbeing/>

- Thema gref a ddaeth i'r amlwg o'n hymchwiliad i llythrennedd yn ystod y cyfnod clo cyntaf oedd sut yr oedd darllen, ysgrifennu a gwrando ar lyfrau sain yn cefnogi llesiant meddyliol plant (gweler [Clark and Picton, 2020](#); [Clark et al., 2020](#); [Best et al., 2020](#)).

- Er enghraifft, cytunodd 3 o bob 5 (59%) o blant a phobl ifanc fod darllen yn gwneud iddynt deimlo'n well, credai 2 o bob 5 (41%) fod ysgrifennu yn gwneud iddynt deimlo'n well, a dywedodd 3 o bob 10 (32%) eu bod yn gwrando ar lyfrau sain wedi gwneud iddynt deimlo'n well yn ystod y cyfnod clo.
- Ynghyd â darparu ffynhonnell o dawelwch, dihangfa ac ymlacio i blant yn ystod y broses gloi, roedd darllen yn galluogi plant i freuddwydio am y dyfodol, gyda hanner (50.2%) yn dweud bod darllen yn eu hannog i wneud hyn. Fodd bynnag, roedd sylwadau hefyd yn awgrymu bod pryder yn atal darllen i rai plant a phobl ifanc.
- Roedd ysgrifennu'n greadigol yn ystod y cyfnod clo wedi helpu i gefnogi lles meddyliol plant. Roedd y rhai a ddywedodd fod ysgrifennu yn gwneud iddynt deimlo'n well 5 gwaith yn fwy tebygol o ysgrifennu cerddi (66.5% o'i gymharu â 13.4%) a 4 gwaith yn fwy tebygol o ysgrifennu mewn dyddiadur neu gyfnodolyn (61.9% o'i gymharu â 14.8%) neu o ysgrifennu stori fer neu ffuglen (61.1% o'i gymharu â 15.1%, [Clark et al., 2020](#)). Fodd bynnag, er bod sylwadau llawer o blant yn nodi y gallai ysgrifennu creadigol eu helpu i ddelio â chyflyrau emosiynol anodd, fel gyda darllen, roedd rhai yn teimlo'n llai abl i ymgysylltu ag ysgrifennu oherwydd teimladau sy'n gysylltiedig â'r cau.

Byddwn yn parhau i ddefnyddio llenyddiaeth fel ffordd o fynd i'r afael ag iechyd meddwl a llesiant oedolion ifanc mewn ysgolion, er enghraifft trwy ein prosiect awdur preswyl yn Ysgol Gymunedol Tonyrefail. Bydd prosiectau dwys fel y rhain yn cael eu monitro'n ofalus am effaith, gyda glasbrintiau'n cael eu rhannu gyda'r sector addysg, gydag ysgolion a sefydliadau eraill er mwyn ledaenu dysgu ac i eirioli dros rôl y celfyddydau wrth wella iechyd a lles mewn lleoliadau addysgol.

Here are a few points from the National Literacy Trust research on COVID-19, literacy and well-being:

<https://literacytrust.org.uk/information/what-is-literacy/covid-19-and-literacy/covid-19-literacy-and-wellbeing/>

- A strong theme emerging from our research into literacy during the first lockdown was the extent to which reading, writing and listening to audiobooks supported children's mental wellbeing (see [Clark and Picton, 2020](#); [Clark et al., 2020](#); [Best et al., 2020](#)).
- For example, 3 in 5 (59%) children and young people agreed that reading made them feel better, 2 in 5 (41%) believed that writing made them feel better and 3 in 10 (32%) said listening to audiobooks made them feel better during lockdown.
- Along with providing a source of calm, escapism and relaxation for children during lockdown, reading enabled children to dream about the future, with

half (50.2%) saying that reading encouraged them to do this. However, comments also suggested that for some children and young people, anxiety precluded reading.

- Writing creatively during lockdown helped to support children's mental wellbeing. Those who said writing makes them feel better were 5 times more likely to write poems (66.5% vs. 13.4%) and 4 times more likely to write in a diary or journal (61.9% vs. 14.8%) or to write a short story or fiction (61.1% vs. 15.1%, [Clark et al., 2020](#)). However, while many children's comments indicated that creative writing could help them deal with difficult emotional states, as with reading, some felt less able to engage with writing due to feelings related to the lockdown.

We will continue to use literature as a tool to address the mental health and wellbeing of young adults in schools, for example through our writer-in-residence project in Tonyrefail Community School. Intense projects like these will be monitored carefully for impact, with blueprints shared with the education sector, with other schools and organisations to disseminate learning and to advocate for the arts' role in improving health and wellbeing in educational settings.

Thema 4: Plant a phobl Ifanc | Theme 4: Children and young people

Dylai llenyddiaeth fod yn hwyl ac yn gynrychioliadol. Rydym yn gwybod y gall darllen ac ysgrifennu creadigol helpu pobl ifanc ar adegau o ansicrwydd a phryder a'i fod yn eu helpu i ddod o hyd i ffyrdd o fynegi eu pryderon a'u llwybrau at hunan-dderbyn.

Yn Llenyddiaeth Cymru, credwn ei bod yn hanfodol bod gan bobl ifanc fynediad at straeon ac awduron sy'n cynrychioli amrywiaeth Cymru, fel y gallant weld eu hunain yn cael eu cynrychioli ac uniaethu â phrofiadau eraill, gan eu helpu yn y pen draw i drafod eu bywydau eu hunain yn well.

Mae angen modelau rôl ar genedlaethau'r dyfodol - mae angen i blant adnabod eu hunain yn yr awduron sy'n ymweld â'u hysgolion ac yn y cymeriadau maen nhw'n darllen amdany'n nhw mewn llyfrau. Mae 33.5% o blant ysgolion cynradd y DU o gefndir lleiafrifol ethnig ond eto [dim ond 10% o lyfrau plant cyhoeddedig yn 2019](#) oedd yn cynnwys cymeriadau o gefndir Du, Asiaidd neu leiafrifoedd ethnig. Bydd Llenyddiaeth Cymru yn dilyn yr argymhellion y [Gweithgor Cymunedau, Cyfraniadau a Chynefin Pobl Dduon, Asiaidd a Lleiafrifoedd Ethnig yn y Cwricwlwm Newydd](#) dan arweiniad yr Athro Charlotte Williams. Rydym yn canolbwyntio ar hyfforddi hwyluswyr llenyddol mwy amrywiol i gynnal gweithdai mewn ysgolion, a gweithio gyda'n partneriaid yn y sector addysg a chyhoeddi i fynd i'r afael â'r diffyg llyfrau ac adnoddau amrywiol ar gyfer plant a phobl ifanc. Byddem yn gwerthfawrogi

cefnogaeth Llywodraeth Cymru i gyflawni'r nodau hyn a lledaenu'r neges bod cymryd rhan mewn llenyddiaeth yn werth chweil i bob person ifanc yng Nghymru.

Literature should be fun and representative. We know that reading and creative writing can help young people through times of uncertainty and anxiety and that it helps them to find ways to express their concerns and pathways to self-acceptance.

At Literature Wales, we believe it's critical that young people have access to stories and writers that represent the diversity of Wales, so they can see themselves represented and empathise with the experiences of others, ultimately helping them to better negotiate their own lives

Future generations need role-models – children need to recognise themselves in the writers who visit their schools and in the characters that they read about in books. 33.5% of children in UK primary schools are from a minority ethnic background yet still [only 10% of published children's books in 2019](#) included characters from a Black, Asian or minority ethnic background. Literature Wales will follow the recommendations in the [Black, Asian and Minority Ethnic Communities, Contributions and Cynefin in the New Curriculum Working Group's final report](#) led by Professor Charlotte Williams. We are concentrating on training more diverse literary facilitators to run workshops in schools, and work with our partners in the education and publishing sector to address the lack of diverse books and resources for children and young people. We would appreciate the support of Welsh Government to achieve these aims and spread the message that taking part in literature is worthwhile for all young people in Wales.

